

DE WERELD VAN TAROT – EEN STUKJE GESCHIEDENIS

Jan Ton

Mijn eerste kennismaking met de Tarot in 1971 was via de zwart-wit versie van de Rider Waite Tarot en een waarzegboekje met een handleiding voor toekomstvoorspelling. Voor mij was het een totaal nieuwe en onbekende wereld, maar dat gold ook voor mijn omgeving. Heel weinig mensen wisten van het bestaan en die weinigen kenden de Tarot dan meestal als een wat dubieuze manier om te toekomst te voorspellen. Je dacht aan mysterieuze zigeunerinnen met glazen bollen en zo. Of aan obscure occultisten, die magische rituelen uitvoeren. Cursussen waren er nog niet en in de boekhandels was haast niets te vinden.

Ik werd gegrepen door iets wat ik met mijn normale verstand zonder meer af zou doen als onzinnig bijgeloof. Alleen een intuïtieve herkenning, die ik zelf niet begreep of kon duiden, zorgde ervoor dat ik het niet los kon laten. Ik moest mijn weg vinden in onbekend gebied, zonder oriëntatie, zonder landkaart. Ik voelde me eenzaam, maar nu, terugkijkend met meer afstand, herken ik het meer als een collectief probleem. Een wereld waarin het verstand heerst, vervreemd van haar spirituele bronnen. Enerzijds een steriel rationalisme dat alles wat niet zintuiglijk waarneembaar is, weg wilde verklaren als niet bestaand. Anderzijds kerken die leegliepen, omdat ze hun bezielende waarde aan het verliezen waren. Nu kan ik die tijd rond 1971 zien als het begin van een revolutie in bewustzijn. Toen ervoer ik mezelf als buitenstaander, pionier, revolutionair: nu kan ik zien dat ik deel uitmaak van een collectief gebeuren.

Nu, 36 jaar later: Tarot is mijn specialiteit geworden. Ik geef cursussen en consulten, schrijf artikelen en boeken. Vanuit dat wat ik ontdekt heb, probeer ik een gids te zijn voor anderen, die net als ik het onbekende gebied

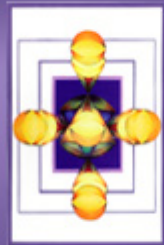
willen leren kennen. Voor mezelf is de ontdekkingsreis nog lang niet klaar. De meest fundamentele vragen, waarmee ik mijn zoektocht begon, zijn nog altijd actueel. Ik heb het gevoel dat we nog maar net aan het begin staan van iets wat we nauwelijks nog kunnen overzien.

2007. Cursussen en boeken bij de vleet. Via internet en 0090-nummers kun je geautomatiseerde consulten krijgen. Op paranormale beurzen zitten de kaartlezers elkaar te verdringen. Je kunt je laten opleiden tot professioneel tarotist. Op de markt zijn tientallen, misschien wel honderden verschillende tarot-versies verschenen. Als ik om me heen kijk, is de maatschappelijke verwarring rond wat de Tarot is en kan betekenen, op een hoogtepunt. Wie nu de Tarot ontdekt, mag niet klagen over de mogelijkheden om er mee in contact te komen. Maar hoe maak je onderscheid tussen zin en onzin, integriteit en bedrog, kwaliteit en charlatanisme?

De uitgevers en verkopers van boeken, tijdschriften en tarotspellen weten het ook niet. Het verkoopt, dus maakt het niet uit. Vanuit de vraagzijde weten mensen niet wat ze mogen verwachten en van aanbodzijde kun je dus met de meest ongefundeerde aanspraken en beloften komen. De verscheidenheid in het aanbod is zo groot dat pogingen om tot een algemeen aanvaarde beroepscode of kwaliteitsstandaard te komen, steeds gestrand zijn. Alleen Tarotmagazine vormt in Nederland een soort open podium, waar visies vrijuit kunnen worden uitgewisseld.

Vele werelden

In de jaren zeventig studeerde ik sociologie en communicatieleer en vond ik werk als communicatietrainer. In diezelfde tijd ontdekte ik de Tarot en de I Tjing. Het leken eerst twee heel

verschillende werelden. Ik hield ze dan ook zorgvuldig gescheiden, mede uit angst voor de oordelen van de 'nuchtere' buitenwereld. In 1980 begon ik tarotcursussen te geven en ging aan het werk om de twee werelden te integreren. In mijn cursussen gebruikte ik methoden en oefeningen uit de communicatieleer en de jungiaanse psychologie. De tarot begreep ik als een inwijdingsweg, een uitleg van de ontwikkelingsgang van de mens, zijn oorsprong en bestemming.

Het was pionierswerk, maar ik was niet alleen. In die tijd kwamen allerlei oude esoterische leringen en spirituele ontwikkelingsprincipes bovendrijven op een heel praktische manier, als handleidingen voor zelfontwikkeling. In mijn opleiding tot droomtherapeut bij de Elfenbank bewogen we ons van de oude Grieken met hun droomtempels naar wetenschappelijk onderzoek van de droomtoestand. Van jungiaanse psychologie naar een geïsoleerde oerwoudstam – de Senoi – en hun dagelijkse omgang met hun dromen. We kregen bezoek van de Hongaarse shaman Joska Soos, die ons allemaal in trance bracht.

Ruthann Pippenger leerde me via de methoden van Inner Light Consciousness om tijdens meditatie contact te zoeken met bronnen van innerlijke leiding. Ze was tevens een therapeut, die niet alleen aandacht had voor het spirituele, maar ook inzag dat je de donkere lagen van het onbewuste niet kunt ontlopen. Als er meer licht komt in je bewustzijn, zal het ook de donkere plekken in je bewustzijn brengen om geïntegreerd te worden.

Vele werelden, die allemaal tegelijk relevant en belangrijk zijn. De spirituele rust, de onthechting, de afstemming op bronnen van inspiratie en wijsheid. De diepere lagen van oude conditioneringen, het familiekarma, vorige levens zelfs, onverwerkte trauma's. Het middengebied: de omgang met de dagelijkse realiteit, de noodzaak tot effectieve communicatie, het

bijhouden van de versnelde ontwikkelingen in de maatschappij. Op elk niveau kon je je hart ophalen aan nieuwe ontwikkelingen.

Wonderlijke ontmoetingen tussen werelden zijn ontstaan. Quantumfysica als wetenschappelijke onderbouwing voor paranormale verschijnselen, goden en godinnen als psychologische typen, het oude enneagram in personeelstrainingen, tarotleggen met de computer, een I Tjing voor managers.

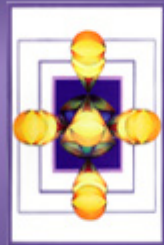
Het is als een alchemistisch vat dat borrelt en kookt en waar nieuwe elementen ontstaan temidden van chaos, crisis en destructie. De scheidingen tussen verstand en gevoel, wetenschap en religie, geest en lichaam worden overbrugd door nieuwe syntheses, die we nog maar nauwelijks in al haar consequenties kunnen overzien.

Tegelijk worden de alternatieve, hooggestemde idealen van de jaren zeventig in hoog tempo gepopulariseerd en vercommercialiseerd. Vaak levert dat een afzichtelijke lelijkheid en oppervlakkigheid op. Of het leidt tot een nieuw soort dwingend dogmatisme. Het zal er wel bij horen. De chaos als voorbode van een nieuwe, meer omvattende orde. Het zal nog wel even duren.

Het consult

In het oude idee van de Tarot als toekomstvoorspeller, liggen de betekenissen van de kaarten vast. Ze duiden op concrete feiten, die gebeuren of gaan gebeuren. De lot ligt vast en is te lezen door een expert. In dat model is er nauwelijks contact tussen de tarotist en de vrager.

Langzamerhand dringt het in de tarotwereld door dat symbolen en kaarten niet zozeer verwijzen naar een concrete werkelijkheid, maar naar een innerlijke wereld. Daarmee wordt de visie op wat tarotkaarten 'doen', een stuk complexer. We moeten leren kijken naar wat een mens beweegt: houdingen, overtuigingen, verlangens, angsten, ambities. De concrete

werkelijkheid krijgt voor de goede waarnemer allerlei lagen erbij. We weten nu dat de waarneming van de buitenwereld bijna helemaal bepaald wordt door het bewustzijn. We mogen onszelf leren kennen als scheppers in plaats van slachtoffers van het lot. Wat ons 'overkomt' leren we te zien als uitwerking of als spiegel van onze innerlijke wereld.

Wat je dan nodig hebt voor een goed consult is een goed gesprek. De tarotist hoeft niet alles te weten, maar gaat een dialoog aan, waarin de vrager geactiveerd wordt om naar zichzelf te kijken, zichzelf te ervaren en serieus te nemen. Het onderwerp van gesprek is dan niet meer datgene waar je geen controle over hebt – de toekomst, wat anderen doen of laten, concrete feiten – maar datgene waar je hier-en-nu van bewust kunt worden en waar je concreet iets mee kunt doen.

Dogma's

Toen de Crowley Tarot populair werd in de jaren tachtig, leefde de belangstelling voor de erfenis van de orde van de Golden Dawn op. Daarmee werden we ook opgezadeld met allerlei dubieuze theorieën en aanspraken. De Tarot zou uit Egypte afkomstig zijn. Ingewikkelde systemen die de samenhang tussen Kabbala en Tarot beschrijven, bestreden elkaar in een dogmatisch gevecht. Er ontstonden scholen (zoals de 'Tarot in de Herstelde Orde') die zich baseerden op de 'enige ware tarot'. De centrale vraag daarbij: als de tarot stamt uit een mysterie-traditie, wie mag er dan aanspraak maken op de erfenis?

De kwestie of de enige ware Tarot bestaat mag enigszins belachelijk overkomen, maar op een diepere laag is de vraag naar de oorsprong van de Tarot toch bijzonder relevant, want het verwijst naar ons geestelijk erfgoed. Daarom is het goed dat er aandacht is voor bijvoorbeeld de positie van de Tarot in de westerse esoterische traditie en de wortels van de Tarot in de klassieke wereld. Ook de ontmanteling van

ongefundeerde aanspraken als die van Crowley door gedegen wetenschappelijk onderzoek kan verfrissend werken.

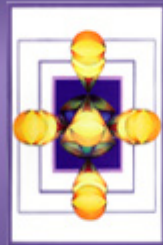
We staan tenslotte op de schouders van onze voorgangers, die een soort kennis hebben overgeleverd, waar we in deze tijd van vervreemd zijn geraakt.

Wildgroei

In de jaren negentig zagen we een ware explosie van de belangstelling voor Tarot. Allerlei tarotspellen kwamen op de markt, vaak een vereenvoudigde en meestal oppervlakkige versie van de klassieke spellen. Ineens verschenen allerlei orakelkaarten, die niets met de Tarot te maken hadden. De 'Tarot' van Osho, 'tarot'kaarten met engelen, edelstenen, Keltische figuren, je kon het zo gek niet bedenken of ze waren er en ze werden nog verkocht ook. Interessant is wel dat die wildgroei duidelijk heeft gemaakt, dat er vele vormen van 'orakelen' mogelijk zijn. Er bestaat niet één perfect systeem. Alle systemen werken, maar altijd binnen de grenzen van wat het systeem kan omvatten en binnen de grenzen van wat de gebruiker ermee kan doen.

Rhudyar, mijn favoriete astroloog, zei al dat een horoscoop niet op een hoger niveau geïnterpreteerd kan worden dan op het bewustzijnsniveau van de astroloog. Dat geldt natuurlijk ook voor tarotisten. De kwaliteit van de tarotist wordt waarschijnlijk voor een groter deel bepaald door zijn 'wijsheid' dan door zijn kennis van de theorie. Als je zelf niet om kunt gaan met autoriteit en vol oude frustratie zit op dat gebied, hoe kun je dan iemand helpen die worstelt met kaarten als de Keizer en de Gerechtigheid? De weg tot begrip van de kaarten is tegelijk je eigen ontwikkelingsweg. Tarotopleidingen die alleen maar kennis doorgeven, schieten daarom tekort. Het motto van het orakel van Delphi 'ken uzelve' is actueler dan ooit.

Misschien doet het er niet toe welk systeem of tarotspel je gebruikt, als het je maar ligt. Je leert

het kennen door ervaring. Daarom houden de meeste tarotisten zich aan het spel waarmee ze het meest vertrouwd zijn en vinden dat dan 'het beste'. Toch doet het ook pijn om tarotspellen te zien, waarin de subtiele symboliek zoals we die uit de traditie kennen, wordt versimpeld tot een flauw aftreksel van wat oorspronkelijk de bedoeling was.

Tarot en Communicatie

Mijn stelling is dat een 'goed' consult voor 20% afhangt van de juiste interpretatie van de kaarten en voor 80% van de kwaliteit van de communicatie. Als de kaarten herkend worden in de persoonlijke beleving, heb je geen interpretaties meer nodig. De kaarten zijn geschikt als middel om je ergens te brengen: een erkenning van dat 'wat is', niet meer dan dat. Als begeleider hoef je niet de 'juiste' interpretatie te geven, maar een paar simpele vragen kunnen genoeg zijn om een zinvol proces op gang te brengen.

Dit opent de weg naar vele nieuwe toepassingen van de Tarot buiten het kader van het traditionele consult. Je hebt er geen ingewikkelde legmethoden voor nodig. Ik noem maar wat voorbeelden: een tarotkaart als hulpmiddel bij een functioneringsgesprek of bij een intake voor een hulpverleningstraject. Als middel om een intensieve kennismaking in een groep op gang te krijgen. Om ingewikkelde probleemsituaties te vatten in een helder beeld. Als hulpmiddel bij allerlei vormen van coaching (*zie bijvoorbeeld 'Dynamisch Coachen' van Ans Tros, directeur van de School voor Coaching, die in dit boek haar jungiaanse manier van werken met de tarot in coaching-situaties beschrijft*).

De Tarot leent zich heel goed om te combineren met creatieve methoden zoals dramatechnieken, beeldende vormgeving, visualisatie e.d.. Het afgelopen jaar heb ik geëxperimenteerd (*met hulp van Claes-Berend van der Kolk, zie www.organisatieopstellingen.net*) met het

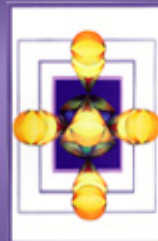
gebruik van Tarot in opstellingen volgens de methode van Hellinger.

Bovenstaande methoden gebruiken de symboliek van de kaarten als een soort projectieplaatjes. Onbewust reageren we op de beelden, ze brengen als het ware 'het overeenkomstige' in trilling. Dan moet je niet al te vast zitten aan mentale interpretaties van de kaarten, want elke respons op de symboliek is uniek en persoonlijk. Daar moet je naar kunnen luisteren met aandacht en respect. Vanuit je kennis kun je de interpretaties van de cliënt hoogstens verruimen of verdiepen.

Toch zijn alle persoonlijke interpretaties varianten op een thema. Op de kaart 'de Dood' zien we een liggende koning, een bisschop en twee kinderen, die met de dood geconfronteerd worden. Vier manieren om met hetzelfde thema om te gaan, die onderling enorm verschillen. Voor de één is de Keizerin een symbool van warme moederliefde, voor de ander is het een dominante tante.

Als we al te veel vasthouden aan onze interpretaties van een kaart, verliezen we ook het vermogen om ze in beweging, in proces te zien. Op Bokalen 5 van de Rider Waite Tarot staat een rouwende figuur. Drie bokalen zijn omgevallen, twee staan er nog. We weten dat rouwen in fases gaat. In het begin, als de pijn vers, wil je nog niet geloven dat het echt zo is. In het midden is er uitzichtloosheid en energieverlies. Aan het einde ben je bezig om onthecht terug te kijken en het verlorene een nieuwe plek te geven. Het zal duidelijk zijn dat een zinvolle interpretatie van de kaart rekening moet houden met de relevante fase in het rouwproces.

De Tarot is een taal van de levende, menselijke ervaring en ontwikkeling. Als orakel werkt de Tarot als een spiegel van ons bewustzijn. Dat is geen occulte kennis, maar een praktijkgegeven en dus praktisch toepasbaar in elke situatie, die

vraagt naar een moment van bezinning,
zelfonderzoek en creativiteit.

Jan Ton geeft vanaf oktober 2007 de jaarcursus
'Tarot als weg tot zelfkennis', bestaande uit 7
zondagen (www.jan-ton.info).